

21. yüzyılda siyasi partilerin sosyolojik dönüşümü

Nurtuba Nurbaki*

Öz

Politik partiler veya siyasi örgütler rastlantı eseri bir araya gelmiş insan toplulukları değil, aksine belli amaçlar ve çıkarlar doğrultusunda bir araya gelmiş siyasi birliklerdir. Bu araştırma esas olarak siyasi partilerin tarihsel olarak değişimini ve sosyal gerçekliklerin dönüşümü ile siyasi partinin değişimini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Her siyasi parti ortaya çıktığı sosyallığın niteliklerini içinde barındırır. Bu bağlamda siyasi partileri değerlendirebilmek için varlığını oluşturduğu sosyallığe bakmak gerekir. Schmitt'e göre, siyasi partiler ve politik yöneticiler kapsama ve dışlama veya biz ve onlar ayrımını bağlamında siyasi ürünlerini oluşturmaktadır. Siyasal olan kendine yakın olan kesimi kapsar ve ona yönelik bir eylemlilik yürütür. Kendine yakın olmayan kesimi dışlar ve varlığını öteki üzerinden inşa ederek sağlamlaştırır. Bu anlamda siyasi partiler seçmenlere, kapitalist sistemin pazar ağındaki bireye yönelmesi gibi yönelmektedir. Günümüzde siyasal olan seçmen kitlesini birer müşteri gibi değerlendirmekte ve siyasi parti programını "ürün" pazarlar gibi oluşturmaktadır. Araştırma, siyasi partilerin ürününü pazarlamak veya satmak için çağın getirisi olan sosyal ağlara daha fazla yoğunlaşma durumu analiz edilmektedir. Araştırma bağlamında düşünüldüğünde siyasi partilerin seçim sosyallığı sosyal ağlar üzerinden yürütülmektedir. Parti programını bu ağlar üzerinden daha fazla kişiye ulaştırma bir anlamda pazarlama esas gayeleridir. Aynı zamanda bu çalışma, siyasi partilerin bir kişisellik ve pazarlama formuna büründüğünü açıklamaktadır. Bu noktada çalışmanın esas durduğu nokta 21. yüzyılda siyasi partilerin birer kişiye veya kişiselliklere büründüğü ve siyasal alanda öne çıkan kişilerin kişisel hayatlarını yani mahrem alanları daha fazla ön plana alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal, politik pazarlama, parti, demokrasi, sosyal ağ

Araştırma makalesi

Research article

Geliş - Submitted: 29/07/2020

Kabul - Accepted: 09/09/2020

Atıf – Reference: Nurbaki, N. (2020). 21. yüzyılda siyasi partilerin sosyolojik dönüşümü. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 6, 124-135.

Sociological transformation of political parties in the 21st century

Abstract

Political parties or political organisations are not coincidental human societies, but political unions, which have come together in the direction of specific purposes and interests. This research mainly aims to evaluate the historical change of political parties and the transformation of social realities and the change of political parties. Each political party contains the qualities of the socialisation in which it emerges. In this context, in order to evaluate the political parties, it is necessary to look at the social existence. According to Schmitt, political parties and political administrators comprise their political products in the context of coverage and exclusion or we and their separation. What are political covers the segment that is close to itself and carries out an action towards it? It excludes the section that is not close to itself and consolidates its existence by building on the other. In this sense, political parties tend to the electorate in the same way that the capitalist system tends to the individual in the market network Today, it considers the political constituency as a customer and creates the political party program as "products" markets. In the study, political parties explained that they concentrated more on social networks which are the return of the era to market their product or to sell its product. At the same time, this study explains that political parties take on a form of personal and marketing. At this point, the main point of the study is 21st century, the personal lives of the political parties that have taken on one person or personalities and the private areas of the people who have come to prominence in the political field are more emphasised.

Keywords: Political, political marketing, party, democracy, social networking

* Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, E-posta: nnurtuba@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2385-1436

Giriş

Bir politikayı ancak birkaç kişi ortaya koyabilir,
ama hepimiz onu yargılayacak yetenekteyiz.
Atinalı Perikles.

Siyaset sosyolojisinin esas faaliyetlerinden biri, demokrasinin var olduğu toplumları çözümlenektir. İstikrarlı veya durağan olmayan bir demokrasi için bölünmeler veya çatışmaların ortaya çıkması gereklidir. Çatışma, yönetilecek yerlerin yönetimini ele geçirebilmek için bir mücadele alanı sunar böylece siyasi partiler değişir.

Siyaset sosyolojisinin “19. yüzyıldaki savunucularından; Saint Simon, Proudhon ve Marx gibi düşünürler toplumdaki saf tutmuş ve toplumun güçlendirilmesi gerektiğini, bunun yanında devletin sınırlandırılması hatta ortadan kaldırılması gerektiğini iddia ederler. Öte yandan, toplumun devletin egemenliğine boyun eğmesi gerektiğine inanan Hegel ve takipçileriyle, Lorenz Von Stein gibi düşünürler de vardı. (Lipset, 1964, s. 1-3)

Siyaset sosyolojisini bu iki ana eksen üzerinden düşünmek mümkündür. İlki toplumun güçlenmesi ve devletin alanının kısıtlanması veya ortadan kalkmasından yana iken ikincisi devletten yana taraf tutmadır.

Platon, Cicero, Rousseau ve Mill gibi düşünürler de siyasal üzerine değerlendirmeler yapmışlardır. Platon’un anlayışına göre devlet, bireylerin tek başına yeterli olmadıkları gerçeğinden doğar. İnsanlar, belli ihtiyaçlardan ötürü bir araya gelen siyasi canlılardır. Cicero’ya göre “halk rastgele bir araya gelen herhangi bir topluluk değil; hak ve ortak çıkar üzerine anlaşma temelinde bir araya gelmiş ve belli bir büyüklükte olan topluluktur.” Rousseau ise egemen otoriteyi yaratan siyasal düşünce sürecine ve genel iradeye işaret eder. Genel irade, yeni ortaklık biçimi, topluluk, herkes için egemen otoritedir. Son olarak Mill üzerinde durmak gerekir. “Geçmişte, tiranlık bir kişi veya bir azınlığın yönetiminden kaynaklı olduğu ve demokrasinin bu tür bir despotizme karşı olduğu düşünülürdü. Ancak Mill bu düşüncenin yanlış olduğu kanısındaydı. Zira ona göre halkları temsil eden yönetiminde despotik bir yönünün olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle toplumun vekili olarak hareket eden yönetim kamuoyunun tiranlığını yapar” (Tannenbaum, 2017, s. 50-316). Ayrıca Carl Schmitt de demokrasi konusunda Mill’e benzer düşünmektedir. Schmitt’e göre “demokraside yurttaşlar yahut vatandaşlar, kendi iradesine ters düşen yasalara da rıza gösterir. Çünkü yasa genel iradedir ve özgür yurttaşların iradesidir. Dolayısıyla yurttaşlar hiçbir zaman somut bir içeriğe rıza göstermez, oylama sonucu ortaya çıkan genel iradeye rıza göstermektedir” (Schmitt, 2017, s. 41). Bu anlamda Platon, Cicero, Rousseau ve Mill’in ortak olarak dayandıkları nokta topluluğu simgeleyecek bir grubun olması gerektiğiyle ilgilidir. Ancak Mill ve Schmitt ise topluluğu temsil eden grupların aslında tiranlıktan bir farkı olmadığı yahut genel iradenin tiranlığı üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla demokrasi veya temsili demokrasinin farklı olana yönelik değil; sayıca fazla, aynı ve aktif olana yönelik olduğundan ötürü bir despotizm özelliği taşıdığı söylenebilir. Bu durum ile bağlantılı olarak bunun günümüzdeki yansıması ise ‘Siyasi Partiler’dir.

Genel anlamda ortak çıkarlar amacıyla bir araya gelen toplulukları temsil eden gruplara veya örgütlere siyasi parti denilmektedir. Yaşadığımız dönemde siyasi partiler birçok ülkedeki toplum kesimlerinde siyasal anlamda var olmanın başat unsuru konumundadır. “Türkiye özelinde siyasi partiler ‘kolektif ifade araçları’ olarak vatandaşlar için önemli bir nitelik taşımaktadır” (Erdoğan, 2001, s. 60). Siyasi partiler, yurttaşların zihninde katılım ve bir ifade alanı olarak yansımaktadır. Bu anlamda siyasi partiler demokrasiyi içinde barındıran ülkeler için vazgeçilmez bir faktördür. Demokrasi, genel literatürde vatandaşların katıldığı hareketli ve dinamik bir rejim olarak tanımlanabilir. Bu açıdan düşünülürse eğer siyasi partilerin sergilediği performans ile demokrasinin devamlılığı birbiriyle bağlantılıdır. Georges Vedel’in (Coşar, 2009, s. 123) söylediği üzere “Demokrasi siyasi partiler olmaksızın yaşayamaz, ancak siyasi partiler yüzünden son bulabilir.” Bu manada siyasi partiler demokrasinin oluşmasında önemli

bir rol oynamasının yanı sıra demokrasiyi yok etmede de önemli bir rol oynayabilir. Schmitt'in bahsettiği de tam olarak budur: Çoğunluğun içinde kaybolan azınlık yani homojen bir çoğunluğun içinde çoğulculuktan bahsetmek pek de mümkün değildir.

Siyasi partiler genel anlamda bahsedildiği siyasal katılım ve demokrasinin ölçütlerini yansıtan bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak toplumların değişmesi veya toplumsal yapıda meydana gelen değişimler siyasal partilerin yapısında da değişmelere sebep olmuştur. Özellikle bu durum kapitalizm veya küreselleşme üzerinden okunabilir. Nasıl ki kapitalizm her şeyi satın alınabilir bir metaya dönüştürmüştü siyasal partiler de bu durumdan payını almıştır. Bu çalışmada esas durulacak nokta; siyasal partilerde yaşanan değişimi değerlendirmektir. Artık siyasal partiler ideoloji veya duruştan ziyade küreselleşmenin etkisiyle oluşturulan kişilik temelli kampanyaların yer aldığı bir pazarlama alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Siyasi parti

“Parti kavramını, modern demokrasilerde kamuoyuna biçim veren geniş halk örgütlerini olduğu kadar, ilk çağ Cumhuriyetlerini bölen hizipleri, Rönesans İtalya'sında bir komutan etrafında birleşen orduları, devrim meclisleri üyelerinin bir araya geldikleri kulüpleri ve anayasal monarşilerin mülkiyet esasına dayanan seçimleri hazırlayan komiteleri anlatmak için de kullanılmaktadır” (Duverger, 1974, s. 15). Duverger'in tanımladığı üzere ‘parti’ kavramının özdeş olmayan birçok anlamı vardır.

“Max Weber, siyasal partileri, modern demokrasinin, oy verme olanağına kavuşturduğu büyük halk yığınlarını etkilemek ve örgütlemek amacıyla girişilen çabaların sonucu olarak görür” (Teziç, 1976, s. 14). Başlangıçta demokrasiler olmak üzere, otoriter ve totaliter sistemlerde, “siyasi parti” terimi benzer işlevleri yerine getirmekte olan grupları ifade etmek için kullanılmaktaydı (Süer, 2011, s. 50).

Siyasi parti söz konusu olduğunda, aynı görüş, aynı çıkar ve aynı siyasal hareket etrafında birleşen insan grubu anlaşılmaktadır. Siyasi parti, görüşleri açısından hemfikir olan insanları, siyasi iktidarı ele geçirme niyetiyle kurdukları örgüttür. Bu anlamda siyasal partiler, belli ekonomik, sosyal ve politik amaçları gerçekleştirmek için iktidarı ele geçirmeyi tasarlamaktadırlar. (Teziç, 1976, s. 5-7)

Diğer bir deyişle, siyasal parti tanımı, “halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip topluluklar” şeklindedir (Süer, 2011, s. 51). “Siyasi partiler, demokratik çoğulculuğu ifade eder, halkın iradesini dile getirmesi ve gösterilmesine yardımcı olur ayrıca siyasal katılım için temel araçlardır” (Alberti, 2006, s. 51). “Siyasi partiler, kitle demokrasisinin ortaya çıkmasıyla beraber demokrasinin işleyişinin zorunlu unsurları olmuşlardır” (Perinçek, 1985, s. 17). Demokrasi ve siyasal parti arasındaki ilişki her ne kadar içinde çelişki taşıyor olsa bile günümüzde siyasal partiler bir demokrasi özelliğini yansıttığı düşünülmektedir. *Türkiye Siyasi Partiler Yasası*'nda siyasal parti tanımı Madde 3 ve Madde 4'te şu şekildedir:

Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır. Siyasi partiler, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olarak çalışır. (Ekşioğlu, 1983, s. 9-10)

Siyasi partiler bir toplumdaki farklı siyasal görüşlerin, farklı çıkarların bulunmasından ortaya çıkmaktadır. Siyasi partiler, belli grupların, çevrelerin, sınıfların çıkarlarını temsil eder ve etkili olabilmek için iktidar mücadelesine girişirler. Siyasi partiler, kanun koyucuların isteğine bağlı oluşmamıştır. Genel anlamda siyasal partiler, “Dayandıkları grupları veya sınıfların özlemini dile getirmek, bunların çıkarlarını gerçekleştirebilmek amacıyla

kurulmuşlardır. Özetle siyasi partiler belli sınıfların ve grupların sözcüleridirler ve bunların çıkarlarını gerçekleştirebilmek için örgütlenmişlerdir” (Teziç, 1976, s. 12). Bu doğrultuda her ülkenin siyasi parti oluşumu ve temeli farklıdır. Bulunduğu ülkenin toplumsal tabakasının özelliklerini yansıttığı söylenebilir.

Siyasi parti tanımı bahsedildiği üzere birçok şekilde yapılabilmektedir. Her ülkenin farklı tarih yazgısı olduğundan dolayı etimolojik açıdan siyasi partiyi tanımlamak benzerlik göstermesine rağmen siyasi partilerin doğuşu veya ortaya çıkışı belirli sosyal gerçekliklerden dolayı farklılıklar gösterebilmektedir. Tarihte yaşanan kitlesel olaylar küresel çapta etkide bulunduğu için siyasi partiler de bundan etkilenmektedir. Ancak siyasi partiler filizlendikleri yerlerin yerel özelliklerini de içerisinde bulundurmaktadır. Bu anlamda siyasi partiler ortaya çıktıkları alanın veya sosyal uzayın niteliklerini kendi içinde barındırmaktadır. Bir siyasi partiyi anlayabilmek için geliştiği coğrafyanın tarihine, kültürüne, toplumsal ve siyasal gibi gerçekliklerine bakılmalıdır.

2. Siyasal olanın tarihsel gelişimi

İnsanlar, siyasi gruplar veya aynı görüş ve çıkar çerçevesinde birleşmelerinden bu zamana kadar hâkimiyet mücadelesi içerisinde olmuşlardır. Ancak siyasi gruplanmalar yahut ortak çıkar paylaşımı için oluşturulan topluluklar, tam anlamıyla parti olarak görüldüğü söylenemez. Türkiye Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. maddesinde siyasi partilerin, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru olduğundan bahsedilmektedir. Her ne kadar siyasi partilerin ortaya çıkış süreci yakın bir tarihe dayanıyor olsa da demokrasi, partilerin olduğu devletler olarak tanımlanabilir.

“Modern dönemde siyasi partilerin geçmişi çok eskiye dayanmamakla beraber siyasi partilerin ortaya çıkışının 19. yüzyıla dayandığı söylenebilir. Ortaya çıkış sürecinde etkili iki ana unsur vardır: Temsili sistem ve genel oy hakkının genişlemesidir” (Teziç, 1976, s. 13). Siyasi partilerin ilk oluşumları Yunan ve Roma dönemine kadar dayandırılmaktadır. Ancak siyasi partilerin varlığı daha yakın bir tarihe denk gelmektedir. “Siyasi partilerin ilk örnekleri XIX. yüzyılda Avrupa’da ve Birleşik Devletler’de görülmektedir. Parlamenter sistemin uzunca bir süredir varlığına karşın, ilk siyasi partiler ABD’de 1795-1800 yılları arasında Cumhuriyetçi Parti adıyla kuruldu. İngiltere’deki ilk siyasi parti de 1877 yılında Ulusal Liberal Federasyonu adıyla kurulmuştur” (Göktürk, 2016, s. 246). Ancak İngiliz parlamentosunda “17. yüzyılda iki büyük grup bulunmaktaydı: Tory’ler ve Whig’ler. Tory grubu Muhafazakâr Parti’yi Whig grubu ise Liberal Parti’yi ortaya çıkardı” (Teziç, 1976, s. 13). Bu dönem bir siyasi partiden ziyade gruplardan bahsetmek dönemin siyasal hayatını daha iyi açıklamaktadır. Siyasi partilerin gerçek manada yaklaşık 100 yıllık bir tarihi vardır.

İlk siyasi partiler İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkmış ama bu partilerin hukuksal bir zemini olduğu söylenemez. Almanya ve İtalya’da yaşanan kötü deneyimler sonrasında siyasi partilerin hukuksal bir zemini olması gerektiği anlaşılmıştır. İkinci Dünya savaşının ardından önce İtalya’da sonra Almanya’da siyasi partilerde yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Hukuksal zeminde siyasi partiler ilk defa 1947 yılında kabul edilen İtalya Anayasası’nın 49. maddesinde rastlanmaktadır. Daha sonra 1949 yılında Almanya Anayasası’nın 21. maddesinde yer almıştır. (Özok, 2006, s. 4-5)

1850 yıllarında dünya üzerinde büyük devrimler yaşanmış ve bu devrimlerin içinde özellikle 1787 Fransız Devrimi, 1830 Endüstri Devrimi ve 1848 İşçi Hareketleri önemli etkilere sahiptir. Yaşanan devrimler makro düzlemde tarihsel, toplumsal, siyasal ve ekonomik gibi sosyal gerçekliklerin şekillenmesinde etkili olmuştur. “Fransız Devrimi, muhafazakârlık, sosyalizm ve liberalizm gibi temel siyasal düşüncenin oluşmasında önyak olduğu gibi, toplumsal hareketlerin ivme kazanmasına ve halk kitlelerinin gelişmesine sebep olmuştur. Aynı şekilde Endüstri Devrimi, üretim biçimini derinden etkileyerek sınıfsal yapıya katkılar sağlamış ve kentsel dönüşümleri etkilemiştir” (Göktürk, 2016, s. 246-247). Fransız Devrimi ve Endüstri

Devrimi, etki alanı olarak tüm sosyallikler üzerinde aktif bir rol oynamıştır. Toplumda meydana gelen devrimler bir anlamda siyasi partileri de etkilemiştir. Özellikle endüstrileşmeyi anlamak siyasi partilerdeki değişimleri anlamakla aynı doğrultudadır. Endüstri Devrimi ile meydana gelen gelişmeler sınıf ilişkilerini etkilemiş ve dolaylı olarak siyasi partileri de etkilemiştir.

Endüstri Devrimi bilindiği üzere kentleşme oranının artmasına sebep olmuştur. Toplumsal yapıdaki bu değişim ise bürokratik örgütlenmeyi zorunlu biçimde ortaya çıkararak modern devlete yönelimi artırmaktadır. “İşçi Hareketi; uluslaşma, milliyetçilik, orta sınıf, çalışan sınıf, proletarya, ekonomik bunalım gibi birçok kavramın üretildiği ve değişimleri simgeleyen bir yüzyıl olarak bugünün dünyasını da şekillendirdi” (Göktürk, 2016, s. 248). Dünya ölçeğinde yaşanan önemli olaylar siyasal olana da etkide bulunmuştur. Günümüzde siyasal olanın yapısının değişiminde yaşanan küresel çaplı olayların etkisi vardır.

Siyasi partilerin ilk örnekleri, monarşilerin zayıflaması ve burjuvazinin yasama meclislerinde egemen konuma gelmesiyle beraber ortaya çıkmıştır. Başlangıç itibarıyla, parlamentolarda aynı görüşteki üyelerin gruplaştıkları görülmekteydi. İlerleyen zamanlarda ise “seçkinlerin yönettiği ve sadece seçim zamanlarında ortaya çıkan bölgesel tabanlı seçim örgütleri kurulmuştur. Sonuç itibarıyla siyasal partilerin yakın tarihte ortaya çıkması toplumsal yapıda meydana gelen büyük gelişmelerle alakalıdır. Yakın zamanda kapitalizmin doğuşu da siyasal iktidar mücadelelerine yeni bir anlam kazandırmış: Burjuva sınıfı siyasal iktidar üzerinde söz sahibi olmaya çalışmıştır” (Dağ & Irk, 2012, s. 43). Kapitalizm, kapsadığı alan içindeki her şeye nasıl ki egemen olmak istiyor ise siyasi partiler üzerinde de hâkimiyet kurma çabası içindedir ve günümüzde kapitalizmin siyasal üzerindeki hâkimiyet çabasının başarılı bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

19. yüzyılda ilk defa siyasi partilerle karşılaşıldığına değinilmiştir. Çünkü 19. yüzyıla kadar siyasi partilere ihtiyaç yoktu. Siyasi partilere ihtiyaç duyulmamasının sebebi ise yetkilerin o döneme kadar tek bir kişinin elinde bulunmasından kaynaklanmaktadır. 17. ve 18. yüzyıllarda yavaş olsa da temsili sistemin oluşmaya başlaması, parlamentoların kurulması ve yetkilerin yalnızca bir kişinin değil, paylaşılmaya başlanması, günümüz siyasi partilerin oluşumunu hızlandırmıştır. (Dağ & Irk, 2012, s. 43)

Durverger partilerin doğuş nedenlerinin, kökenlerinin parlamento gruplarının ve seçim komitelerinin doğuşuyla bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Siyasi partiler ilkin parlamentolar ve anayasal hareketler çevresinde gelişme imkânı bulmuştur. Özellikle Fransız İhtilali ve Endüstri Devrimi sonrasında burjuvazi aristokrasiye karşı güç kazanımı sağlamış ve halk kitleleri siyasal bir aktör haline gelerek tarihin önesine dönüşmüştür. Siyasi partilerin doğuşu aynı zamanda sınıfsal farklılığı ve mücadeleyi anlamayı beraberinde getirmiştir. (Durverger’den aktaran Göktürk, 2016, s. 249)

“Siyasal partilerin, içinde bulunduğu ulusal toplumdan bağımsız düşünülmesi ve değerlendirilmesi pek de mümkün değildir” (Özbudun, 1964, s. 32). Her siyasal parti ortaya çıktığı tarihin ve ortaya çıktığı coğrafyanın özelliklerini kendi içinde barındırır ve bu bağlamda şekillenir. Siyasal partiler, içinde bulunduğu zaman ve mekânın özelliklerine göre şekillenerek ilerlemektedir. Ortaya çıktığı koşulların ihtiyacına göre var olduğundan ötürü tek bir siyasi parti tanımı yapmak mümkün değildir. Türkiye’nin siyasi parti tarihi tek bir siyasi parti tanımı ortaya koymamakla beraber Osmanlı’dan günümüze değin siyasi partiler bir öncekinin birikimi üzerine kurulmuştur.

2.1. Türkiye’de siyasi partilerin oluşum süreci

Türkiye’de siyasi partilerin oluşum süreci Osmanlı İmparatorluğu’ndan bir geçişi taşımaktadır. Bu yüzden “Türkiye’deki siyasi partilerin geçişi Osmanlıdan devralınan parlamenter gelenekte aranmalıdır” (Göktürk, 2016, s. 263). Siyasi partilerin ortaya çıkışı ve gelişimi, siyasetin küçük bir grubun tekelinden çıkarak tabaka tabaka bütün sınıfın faaliyeti haline gelmesiyle yani sınıf hareketiyle bağlantılıdır. Osmanlı Devleti’nde ilk siyasi dernekler azınlık grupları tarafından milli bağımsızlık amacıyla oluşmuştur. “Türklerin kurduğu siyasi dernekler I. Meşrutiyet’ten

önce ortaya çıkmış ve anayasal bir yönetim istenci için mücadele vermişlerdir. Tanzimat ile güçlenen gizli derneklerden ilki ‘Fedailer Cemiyeti’dir” (Perinçek, 1985, s. 32-33). Fedailer Cemiyeti, Osmanlı İmparatorluğu içinde ilk siyasi gruplaşmadır. Bu cemiyet bir görüşe göre “Devrimci hareketlerin ilki ve ‘Yeni Osmanlılar Cemiyeti’nin kurulmasında etkili olmuştur” (Teziç, 1976, s. 172-173). Fedailer Cemiyeti’nin bir devamı olan “Yeni Osmanlı Cemiyeti de tam anlamıyla bir parti niteliğinde değildir. Daha sonra Abdülhamit tarafından dağıtılmış ve faaliyetleri gizli yürütmüştür” (Perinçek, 1985, s. 33). 1876 yılında ilan edilen Kanun-i Esasi’nin, “120. Maddesi 1909 yılında değiştirilmesine kadar, Osmanlı’da cemiyet kurma hürriyeti bulunmamaktaydı. Bu sebeple o tarihe kadar kurulmuş cemiyetlerin tümü gizli olmak zorunda kalmıştır” (Dağ & Irk, 2012, s. 45-46). Bahsedilen düzenleme yapılına kadar birçok siyasi örgütlenme gizlilik içinde olmasına rağmen bir kısmı kamuoyu tarafından bilinmekteydi. Ancak bu durum siyasi varlığı olan ancak gizliliği bozulmamış siyasi cemiyetlerin yahut gruplaşmaların olduğunu da göstermektedir.

Bahsedildiği üzere Türkiye’de 1909 yılında yapılan hukuksal düzenlemeye kadar siyasi partiler veya siyasi oluşumlar hukuken tanınmamaktaydı. Bu düzenlemeden sonra dernek kurmanın serbest olmasıyla ilk siyasi örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Bu tarihten itibaren gizli örgütlenen siyasi oluşumlar Dernek Kurma Kanunu’na tabi olarak örgütlenmiştir. Dolayısıyla 1961 Anayasası’ndan önce bağımsız bir siyasi parti yasasından bahsetmek mümkün değildir. “Siyasi partilere ilişkin ilk düzenleme 1961 Anayasası’nda yapılmıştır. Bu konuda 1982 Anayasası’nın 68. ve 69. maddelerinde yapılan düzenleme ile demokratik siyasi hayatın esas unsuru olarak siyasi partiler vurgulanmıştır” (Özok, 2006, s. 5). Bu bağlamda siyasi partilerden hukuki anlamda ilk kez 1961 Anayasası ile bahsedildiğini söylemek mümkündür. Ancak bu dönemden önce siyasi partiler veya siyasi oluşumlar gizlilik içerisinde eylemlilik göstermekteydi.

‘İkinci Meşrutiyet’ olarak anılan dönem Türkiye’nin demokratik gelişmelerinde ileri ve büyük atılımlarla doludur. “İkinci Meşrutiyet bir yönüyle yüzyıllardır çekilen dertlerin, özlemlerin, umutların başlangıcı idi. İkinci Meşrutiyet, on yılının ilk yarısını (1908-1913) çok partili, öteki yarısını da tek partili rejim olarak yaşamıştır” (Tunaya, 2015, s. 39). “II. Meşrutiyet döneminde çok partili bir siyasal hayat ortaya çıkmıştı. Bu dönemde ortaya çıkan partilerin en büyük özelliği gizlilikten sıyrılmaktır. II. Meşrutiyet’in siyasal hayatına damga vuran iki önemli parti vardı: İttihat ve Terakki ve Hürriyet ve İtilaf” (Teziç, 1976, s. 181). İkinci Meşrutiyet’in çok partili rejimi beş yıllık bir süre içinde vardır. İttihat ve Terakki 1913 yılına değin hükümetleri kontrol eden egemen bir parti olmuştur. Yapısal bakımdan bir kitle partisidir ve türdeş değildir. 1908 yılında İttihat ve Terakki tek rakibi olan Ahrar Fırkası seçimde başarılı olamayınca Mebusan Meclisi içinde çoğunluğu elde etmiştir (Tunaya, 2015, s. 44-45). “1911 yılında yapılan seçimlerde ise Hürriyet ve İtilaf Partisi başarılı olmuştur” (Dağ & Irk, 2012, s. 182). Hürriyet ve İtilaf Partisi de İttihat ve Terakki Partisi gibi homojen olmayan bir yapıya sahiptir.

“Mütareke dönemi (1918-1922), Türk siyasal hayatının en karmaşık dönemlerinden biridir. I. Dünya savaşından almış olduğu yenilgiden dolayı Osmanlı parçalanmaya başlamış, siyasi iradeyi yönetemez hale gelmiş ve sürekli hükümet değişiklikleri yaşanmıştır. Ayrıca aynı dönemde Anadolu’da Kurtuluş Savaşı başlamıştı” (Dağ & Irk, 2012, s. 46). Dolayısıyla Mütareke dönemi Türk siyasal hayatının en buhranlı ve çelişkilerle dolu dönemidir. Bu dönemde “Osmanlı İmparatorluğu karşılaştığı sorunlara çözüm bulmak amacıyla birçok siyasi parti oluşmuştur. Bu dönem ortaya çıkan örgütler dış sorunlarda ortak bir noktada birleşmek veya uzlaştırmak amaçlı parti üstü girişimler vardı” (Teziç, 1976, s. 208-211). Türk siyasal hayatının karmaşık ve içinden çıkılması zor bir dönem olan ‘Mütareke Dönemi’nde birçok parti yaşanan sorunları gidermek adına ortak noktada birleşerek çözüm arandığı söylenebilir.

16 Mart 1920 yılında Osmanlı Devleti’nin başkenti olan İstanbul işgal edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk milli hâkimiyete dayanan bir meclis kurma fikriyle 23 Nisan 1920 yılında Büyük Millet

Meclisini açmıştır. 9 Eylül 1923'te "Halk Fırka"sını resmen kurmasıyla ve Kurtuluş Savaşı kazanılıp bağımsızlık elde eden ülke hızlı bir şekilde yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır. (Dağ & Irk, 2012, s. 47)

Halk Fırkası; 10 Kasım 1924 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası; 1935 yılında ise Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. Tek parti yönetimi ve onun siyasi örgütü olarak karşımıza CHP çıkmaktadır. Türk toplumunu, batılı burjuva tipi bir toplum haline getirmek isteyen CHP'ye karşı çıkan ilk parti Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkasıdır. Bu fırka, İttihat ve Terakki ile Cumhuriyet Halk Fırkasından farklı olarak bir partiden kopma ve ayrılma suretiyle doğmuştur. (Perinçek, 1985, s. 39-41)

Cumhuriyet Halk Partisi uzun bir dönem boyunca tek parti egemenliğini mecliste sağlamıştır. "1945 yılına kadar mecliste tek partinin egemenliği söz konusudur. Bu yıldan itibaren gerek ülkenin kendi özgü yapısında meydana gelen değişimler gerekse dış baskılar sonucunda siyasi partiler oluşmaya başlamıştır" (Dağ & Irk, 2012, s. 47). İkinci Dünya Savaşı sonunda demokrasi cephesinin kazandığı zaferin ardından Türkiye'de çok partili rejime geçmek için uygun ortam var olmuştur. "18 Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi kuruldu. 1946 yılında ise CHP içindeki muhalefet hareketinin önderleri olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan Demokrat Partiyi kurdular" (Perinçek, 1985, s. 43). "Demokrat parti, liberal temalarla tek parti yönetimine ve özellikle devlet bürokrasisine karşı halkın hoşnutsuzluğunu arkasına almış, bütün sınıflara iktisadi gelişme vaat ederek kısa zamanda geniş halk kitlesine ulaşmıştır" (Perinçek, 1985, s. 47-48). Türkiye siyasi hayatında önemli bir değişim yaşanmış ve o döneme kadar hâkim olan partinin gücü kırılmaya başlamıştır. Bu dönemde Demokrat Parti iktidara gelmiştir.

1960 ve 1970 yılları arasında Türkiye siyasi hayat dinamiğinde bir değişim yaşanmaktadır. Bu dönemin başlangıcında 27 Mayıs Askeri Darbesi dikkat çekmektedir. Türkiye'de yaşanan her olay siyasi partiler üzerinde etkili olduğu gibi 27 Mayıs darbesi de Türkiye'nin siyasi alanında önemli değişimlerle sonuçlanmıştır. "27 Mayıs 1960 Askeri darbesi Cumhuriyet döneminde sivil yönetime karşı gerçekleştirilen ilk askeri müdahaledir. 27 Mayıs Darbesinden sonra DP'nin birçok yöneticisi yargılanmıştır. Bir kısmına idam cezası bir kısmına ise hapis cezası verilmiştir" (Erkan, 2012, s. 114-117). Bu dönem kapanan "DP'nin oylarına sahip çıkmak adına Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Türkiye İşçi Partisi kurulmuştur" (Teziç, 1976, s. 289). Bu durum Türkiye'nin siyasi alanda yaşadığı dönüşümü göstermektedir.

1970 ve 1980 yılları arasında Türkiye'de siyaset alanında 12 Mart 1971 Askeri Müdahalesi siyasi olan üzerinde etkili olmuştur. 12 Mart 1971 rejimi çok partili parlamenter düzenin fiilen askıya alındığı bir dönem olduğu söylenebilir. "1961 Anayasası 'lüks' nitelenmesine maruz kalmıştır. Daha sonra yeni bir anayasa ilan edildi. Ancak 12 Mart Müdahalesi parlamentoyu ve siyasi partileri ortadan kaldıracak gücü kendinde bulamadığından parlamenter rejime bir saldırı düzeyinde kalmıştır" (Perinçek, 1985, s. 57-59). Bu dönem Türkiye siyasi hayatında sol partilerin de siyasi alanda aktif olmaya başladıkları söylenebilir. Türkiye'de 1960 ve 1980 yılları arasında başlıca sağ ve sol olmak üzere ideolojik kökenli siyasi partiler vardı. Ancak 1970'li yıllardan itibaren Türkiye'de dini ve etnik kökenli siyasi partiler siyasi alanda yer bulduğu görülmektedir. 1980 yılından sonra ise Türkiye'de siyasi seçmen tabanında sağa doğru bir yönelim yaşanmıştır.

1980 ve 1990 yılları arasında Türkiye siyasi hayatında 12 Eylül 1980 Darbesi Türkiye siyasi üzerinde etkili olmuştur. Bu dönemde 1961 Anayasası askıya alındı bunun yerine yeni bir anayasa hazırlanma girişimi hâkimdi. Bu dönem birçok siyasi parti kapanmıştır. 1990 yılından 2002 yılına kadar olan dönemde koalisyon hükümeti kurulmuş ve ilk kez bir sol parti ile MHP aynı koalisyonda yer almıştır. Bu dönemler arasında "Kürt kimliği üzerinden siyasi partiler atılımlar yapmıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu'da bu siyasi partilerin yansıması görülmektedir. 14 Ağustos 2001 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) kurulmuştur. Bu parti milli görüş eksenli bir partiden ziyade muhafazakâr demokrat bir parti olma çabası içindedir" (Erkan, 2012, s. 234). Adalet ve Kalkınma Partisi 2002 genel seçimlerinde başarılı

olmuş ve mecliste tek başına iktidara gelecek çoğunluğa sahip olmuştur. Bu durum AKP'nin elde ettiği büyük bir başarı ve aynı zamanda uzun süre Türkiye Siyasi parti hayatında bulunacağına bir göstergesi niteliğindedir. Nitekim AKP'nin hâlen siyasi aktifliği devam etmektedir. Ayrıca 15 Temmuz 2016 yılında yaşanan darbe girişimi siyasal rejime yönelik bir tehdit olmasına rağmen siyasi partilerin siyasal hayatının devamında bir değişim yaşatacak güçte olmamıştır. Siyasi partiler 15 Temmuz'dan önceki gibi varlığını sürdürmektedir.

Türkiye'de siyasi partilerin tarihsel gelişimini sosyolojik olarak özetlemek gerekirse: Osmanlı Devleti'nde 1909 yılına kadar hukuksal anlamda bir partiden her ne kadar söz etmesek bile, gizli olarak yürütülen siyasi gruplar veya cemiyetlerin varlığı söz konusuydu. Dolayısıyla gizli olmasına karşın belli tabanları temsil eden veya onlar için faaliyetler geliştirmeye çalışan siyasi gruplar vardı. Bahsedilen siyasi gruplar yahut günümüzdeki bir yansıması olan siyasi partiler o dönem devlete karşıt bir yapıda ve tabanını oluşturmaya çalışmaktaydılar. Siyasi partilerin ortaya çıkışı bir nevi coğrafyanın genişlemesi ve nüfusun büyümesiyle doğru orantılı olduğu söylenebilir. Çünkü tek bir temsil veya tek kişinin yönetimi halk kitlelerini tatmin etmiyordu. Türkiye'nin çok partili hayata geçişi 1946 yılında gerçekleşmiş ve bu tarihten itibaren halkı temsilen birçok parti ortaya çıkmıştır. Çok partili hayata geçiş demokrasinin bir simgesi olarak düşünülebilir. Anayasada da demokrasinin başat unsuru olarak siyasi partilere işaret edilmektedir. Türkiye'de siyasal partilerin genel duruşu, hâkim olmaya çalıştığı tabanın istekleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Ayrıca bu partilerin diğer bir ortak duruşu ise meclise hâkim olan partinin, yani iktidar partisinin karşıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla şunu söylemek mümkündür: Meclisteki partiler sol ve sağ partiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi partiler birbirlerinin karşıtı bir duruş sergileyerek varlıklarını oluşturmaktadır. Siyasi partiler bu karşıtlık duruşunu en aktif şekilde küreselleşmenin de etkisiyle medya üzerinden halka veya vatandaşa aktarmaktadır.

3. Yirmi birinci yüzyılda siyasal olana dair

İnsan, yaşadığı veya varlığını sürdürdüğü çevrede siyasal anlamda demokrasi aracılığıyla nesne konumundan özne konumuna geçmektedir. Özne konumuna geçmek isteyen kişi karar alıcı konumunda belirleyici, aktif olması gerekir. Ancak tarihsel süreçte yaşanan büyüme ve gelişme tek tek kişilerin karar almada aktif olmasını imkânsız hale getirmiştir. Bu noktada kişiler öznelğini temsili demokrasi aracılığıyla sağlamıştır.

Temsili demokrasi, kişinin doğrudan olmasa da dolaylı bir şekilde karar almaya katılımını siyasi partiler üzerinden gerçekleştirmiştir. Crouch demokrasiyi farklı bir açıyla değerlendirmiştir. Crouch'a göre demokrasi çok sayıda insanın kamuoyu yoklamalarının pasif muhatabı olmaktansa önemli tartışma ve gündemi belirlemeye aktif bir biçimde katılacağı bunun yanı sıra sorunları takip ederken yeterince bilgiye sahip olma beklentisidir. Ancak ona göre tam olarak gerçekleşmeyecek bir ideal modeldir. (Crouch, 2016, s. 12)

Crouch'un bahsettiği demokrasi, kişinin gerçek bir özne olduğu ve aktif bir katılım sağladığı sistemdir. Dolayısıyla Crouch'un bahsettiği seçmen tipi yahut vatandaş tipi ülke yönetiminde faal olan ve yönlendirilebilen bir alanda yer almaktadır. Ancak tasvir ettiği durum ütöpik bir yanılısamadır.

Parlamento yüzyıllardır süre gelen en eski haklılaştırma ve sonuca en kısa yoldan giden bir kestirmedir. Aslında halk, ilk zamanlarda bütün cemaati bir ağaç altında toplayabildikleri gibi bütünlük içerisinde karar alabilmekte idi. Ancak günümüz koşullarında pratik sebeplerden ötürü bu mümkün değildir. Herkese her ayrıntının sorulması imkânsız olduğu için temsilcilerden oluşan bir komiteden medet umarız; parlamento tam olarak budur. (Schmitt, 2017, s. 52)

Dolayısıyla parlamento bir halkı yani çoğunluğu kendi içinde barındıran bir komitedir. Böylece parlamenter düşünce oldukça demokratik bir düşünce gibi görünür. Ancak parlamentarizm demokratik değildir. "Eğer pratik ve teknik sebeplerle halkın yerine temsilciler karar verebiliyorsa, aynı halk için tek bir temsilci de karar verebilir" (Schmitt, 2017, s. 52).

Schmitt'in parlamentoya yönelik yapmış olduğu eleştirinin haklılığı söz konusudur. Eğer bu doğrultudan bakılırsa bu durum diktatörlüğü de olumlayabilir.

“Her türlü müzakere ve uzlaşma şekli parlamentarizm ve bunun dışında yer alanlar ise diktatörlük veya zorbalık olarak tanımlanır” (Schmitt, 2017, s. 20). Parlamento, doğru siyasi iradenin ortaya çıkmasını sağlayan zıtlıkların ve fikirlerin mücadelesi sürecinde yatar. “‘Temsil’ kelimesi halkın parlamentoda temsil edilmesi anlamına gelir” (Schmitt, 2017, s. 53-54). “Schmitt ‘Temsil edenin’ -her milletvekilinin- bir partinin değil, bütün halkın temsilcisi olduğu, hiçbir direktifle bağlı olmadığı, ifade özgürlüğünün olduğu” kişiler olarak değerlendirmiş (Schmitt, 2017, s. 21). Schmitt’e göre parti veya parti içerisindeki halkı temsil edenler sadece temsil ettiği tabanın değil bütün halkın bir yansıması olması gerekir. Temsilciler üst komutlarla hareket etmemeli ve halkın da görebileceği şekilde şeffaflık içinde olmalıdır. Günümüzde böyle bir temsilci sadece iyi bir idea olarak düşünülebilir.

Partiler, içinde bulunduğumuz dönemde tartışma halindeki fikirler olarak değil, sosyal ve ticari güç odakları şeklinde ortaya çıkar. Genel olarak “siyasal partiler karşılıklı çıkar ve iktidar olma şanslarını hesaplar, bunun üzerine uzlaşmaya varır ve koalisyon kurarlar” (Schmitt, 2017, s. 22). Bu bağlamda partiler fikir çatışmasından ziyade güç odakları üzerinden iktidar olma fiili üzerinde durmaktadırlar. Bu amaçları için partiler arası uzlaşma yolu tercih edilmektedir. Bu durumun en iyi örneğini Türkiye’nin yakın tarihinde yapılan seçimlerde görmek mümkündür. Seçimde ortaya çıkan güç odaklı uzlaşmalara; Cumhur İttifakı ve Millet İttifakı örnek verilebilir. Bahsedilen ittifaklar fikir uzlaşısından ziyade güçlerini birleştirerek iktidar olma şansını artırmaya yöneliktir.

Colin Crouch *Post Demokrasi* adlı kitabında siyasal olanı yani politikacıları bir yöneticiden ziyade ticari hayatta kalabilmek için her an müşterinin ne istediğini keşfetmeye çalışan dükkân sahiplerine benzetmektedir. Siyaset dünyası bir tür ‘Show Business’a ve pazarlama yöntemlerinin hâkim olduğu bir alana dönüşmektedir. Toplumun alıştığı bu durum parti programının bir “ürün” ve politikacıların mesajlarını alıcıya “pazarlaması” siyasal alanda yapılması gereken bir norm olarak karşılanmaktadır” (Crouch, 2016, s. 27-31). Bu anlamda her şeyin satın alınabilir olarak sunulan kapitalist dünyada siyasal olanın da satın alınabilir bir metaya dönüştüğünü görmekteyiz. Vatandaşlar tıpkı bir ürüne bakar gibi parti programlarına bakmaktadırlar. Siyasetçiler de “gel vatandaş gel” sloganı eşliğinde ürününü pazarlamaya çalışmaktadırlar. Politikacılar ürününü satmak için kullandıkları en önemli faktör küresel çağda sosyal ağlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağımızda genel itibariyle tüm siyasi partiler bu mecradan yarar sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca siyasal alanda tek adamdan oluşan bir markalaşmanın da olduğu söylenebilir. Artık partiden ziyade kişilere onların karakterlerine oy verilmektedir. Kişiselleşmiş siyasi partilerin örneklerini günümüzde birçok siyasi partide görmek mümkündür.

Politika yöneticileri, siyasi pazarlama alanını kullanırken genelde birbirinin zıtlığı veya karşıtlığı üzerinden hâkimiyet kurmaya çalışırlar. Siyasi partiler ve politikacılar kendileri ve kendileri dışındakiler üzerinden ayrıma giderler. Schmitt, “siyasal alanı biz ve onlar ayrımına dayandırmaktadır. Siyasal iktidarı, çatışma ve antagonizmanın hâkim olduğu alan olarak görür” (Mouffe, 2018, s. 11-16). Schmitt, demokrasiyi yani günümüzde hâkim olan siyasal sistemi kapsama ve dışlama ilişkileri üzerinden değerlendirir. Ona göre “demokratik politik bir topluluk içinde çoğulculuğa yer yoktur. Demokrasi, homojen bir demos’un varlığını gerektirir ve bu durum her türlü çoğulculuk imkânını dışlar” (Mouffe, 2015, s. 53-60). Bu doğrultuda demokrasinin yansıması, homojen çoğunluğun yansıması olarak karşımıza çıkmakta ve bu anlamda bir çoğulculuktan bahsetmeyi imkânsız kılar. Schmitt, siyaseti dost düşman ilişkisi üzerinden açıklamakta ve siyasetin çatışmalı doğasına vurgu yapmaktadır. “Siyaset bireysel motivasyonlara indirgenebileceğini düşünenlerin aksine, yeni popülaristler siyasetin her daim ‘onlara’ karşı ‘biz’ yaratmaktan ibaret olduğunun ve kolektif kimlikleri yaratmaları gerektiğinin farkındalar. Dışlama olmadan mutabakat olmaz, ‘onlar’ olmadan ‘biz’ olmaz ve bir sınır

çizilmezse siyaset olmaz” (Mouffe, 2018, s. 83-86). Schmitt’in değerlendirmesi açısından siyasal olan dost ve düşman ilişkisi üzerinden varlığını kurduğu ve politik ürünlerini bunun üzerinden oluşturduğu açıktır. Siyasal pazarlamada vatandaşa dışlama ve kapsama ayrımları sunarak politik eylemliliğini oluşturmaktadır. Dolayısıyla günümüzde antagonistik bir ayrım söz konusudur. Her siyasi partide varlığını karşıtlıklar üzerinden siyasi pazar alanına sunmaktadır.

Siyasetçiler, temelde tüm siyasi partilerden vatandaşlara ve seçmenlere fayda sunma önerisinde bulunan kişilerdir. Kendilerini iktidara getiren seçmenleri elde tutabilme ve yeni seçmenler kazanmak için kampanyalar oluşturma mücadelesi içindedirler. “Müşterilerinin ihtiyacını anlamaya çalışan ve buna yönelik ürünler ortaya çıkarmaya çalışmaktadırlar” (Newman, 2017, s. 7). Küresel çağda bir pazarda müşterinin dikkatini ilkin marka çekmektedir. Bu durum, siyasal alan içinde geçerli olduğu söylenebilir çünkü siyasal olan çağa göre şekillenmekte ve ilerlemektedir. Dolayısıyla siyaset pazarında bir markanın oluşması gerekiyor. “Siyasal alanda bir adayın başarısı, adayın demografik ya da sosyoekonomik statüden bağımsız olarak tüm halk tarafından kabul edilen ve anlaşılan bir marka ortaya çıkarmasına bağlıdır” (Newman, 2017, s. 92). Özellikle marka oluşturmanın sosyal gerçekliğinde adaylar daha çok özel hayatları üzerinden, markalarını sosyal mecralar veya kitle iletişim araçları üzerinden duyurmaktadırlar.

Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve küreselleşme süreci partileri oldukça etkilemiştir. Medya ile liderler kolaylıkla öne çıkabildiği için medyanın lider partiyi aday belirleme ve seçme sürecindeki önemi artmıştır. Çünkü eskiden sadece mitingde karşılaştığı lider her gün medya aracılığıyla karşılaştığı bir kişi haline gelmiştir. Dolayısıyla medya üzerinde egemen olan parti veya siyasi parti yöneticilerin seçim sürecinde büyük bir rant yahut kazanç sağladıkları söylenebilir. Bu noktada Lucian Pye’in “Siyasetçilerin iktidara gelme çabaları ancak iletişim yoluyla gerçekleşir” ifadesiyle iletişimin siyasal sürecin vazgeçilmez bir unsuru olduğunu gösterir (Topbaş & Babacan, 2013, s. 145). Günümüzde her ne kadar seçim mitingleri düzenlense bile yeni neslin olduğu alanı kazanmak isteyen politikacılar ve siyasal partiler yeni tabanı kazanabileceği alana yönelmektedirler. Siyasi partiler ve politikacılar seçmenleri ikna etmek için onların uğraş alanı olan sosyal ağlar üzerinde seçmenini kazanmaya çalışmaktadırlar. Çalışmada yer yer bahsedildiği üzere seçim dönemlerinde politikacılar; sosyal ağlar üzerinden varlıklarını, hedeflerini, idealarını tanıtmaya imkanı bulmuş ve sosyal ağlarda çalışmalarına yönelik tepkiye göre yönlerini belirlemektedirler. Bu durumu dünyanın birçok yerine görmek mümkündür. Özellikle ABD Başkanlık seçimlerinde sosyal ağların etkisi seçim üzerinde önemli paya sahiptir. Türkiye üzerinden örnek verilecek olunursa bilindiği üzere günümüzde televizyon her ne kadar izlense de Youtube dünyası göz ardı edilmeyecek kadar bir seyirci kitlesine sahiptir. Bu anlamda Youtube mecrasında seçim yahut siyasal anlamda kendini var etme çabalarına yönelik yapılan programlar açısından Cüneyt Özdemir’in kanalı dikkat çekici husustadır. Dolayısıyla bu hususu politikacılar göz ardı etmemektedir. Bu açıdan ayrıca Türkiye’de 2019 yılında yapılan seçimlerde Okan Bayülgen’in sunmuş olduğu “Uykusuzlar Kulübü” (Youtube, 2020) Talk Show’una siyasetçilerin katılması da örnek verilebilir. Uykusuzlar Kulübü seçim programları incelendiğinde siyasetçinin parti programını, kişisel hayatını, esprili yönleri gibi tüm yönlerinin alıcı kitleye sunulmaktadır. Böylece televizyon ekranlarından uzak olan daha genç kitleye de ulaşmaktadır.

Görüldüğü üzere siyasi partiler her dönem, dönemin koşulları ve popülerliklerine göre bir seçim programı yürütmektedirler. Her dönem olduğu gibi günümüzde de siyasal olan, siyasi meşrutiyetini oluşturmak için araçlar oluşturmaktadır. 21. yüzyılda siyasi partiler, çağın getirisi veya kapitalizmin getirisi olan her şeyi bir meta gibi satma yahut satın alma ideolojisine ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Siyasi ürünlerini pazarlama yöntemleriyle büyük çoğunlukla kitle iletişim araçları üzerinden sunmaktadırlar. Yaşanılan her değişim ve her ilerleme siyasi partilerin ürünlerini sunmasında da etkili olduğu görülmektedir.

Sonuç

Devletlerin tarihi, insanlık tarihi içinde uzun bir geçmişi olmasına karşın, politik partilerin geçmişi devletlerin ortaya çıkış tarihine oranla yeni bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi partilerin hukuksal manada ortaya çıkışının 100 yıllık bir geçmişi vardır. Ancak hukuksal manada kabulünden önce gizli ve cemiyet adı altında örgütlenmeler söz konusuydu. Siyasi partinin ortaya çıkış sürecinde etkili olan ana etken coğrafi ve toplumsal anlamda büyüme ve gelişmedir. Halk ilk zamanlardaki gibi karar almada aktif rol oynaması pratik ve teknik sebeplerden ötürü imkânsız hale geldiğinden ötürü siyasi partiler ortaya çıkmıştır.

Türkiye Siyasi Parti Kanunu'nda siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez bir alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak demokrasi, homojen olanın yansıması dolayısıyla çoğunluğun bir temsilidir. Demokrasi ideal bir model olarak kabul edilmesine rağmen çoğulculuğu olmasını imkânsızlaştırır. Bu doğrultuda siyasi partiler de demokrasinin bir taşıyıcısı ise siyasi parti tabanı da homojendir. Schmitt'in siyasal olan üzerinden biz ve onlar ayrımı yapması aslında içinde bulunan partiyi tek tipleştiriyor. Schmitt, siyasal olanı, karşıtı üzerinden veya düşmanı üzerinden siyasalını kurma olarak tanımlamaktadır.

Günümüzde siyasi partiler birçok ülkedeki halk için siyasal alana katılım ve kişinin siyasi partiler üzerinden kendini ifade etme biçimi olarak nitelendirilmektedir. Siyasal olan, seçmenini oluşturabilmesi için seçmenin ihtiyaçlarını bilmesi gerekir. Dolayısıyla politik olan, meşruiyetini oluşturabilmesi için belirli araçlar kullanması gerekir. 21. yüzyılda siyasi partiler Crouch'un da bahsettiği üzere bir şirket gibi çalışmaktadır. Siyasi partiler vatandaşlarına ve seçmenlerine bir müşteri gibi yaklaşmakta ve siyasi parti programını bir ürünü pazarlar gibi pazarlamaktadırlar. Pazarlama anlamında siyasi partiler birçok seçeneği değerlendirmektedirler. Ancak küresel çağda siyasal ürünler toplumun daha fazla takip ettiği medya ve sosyal ağlar üzerinden oluşturulmakta ve takipçisine sunulmaktadır. Siyasal ürünün yeni pazarlama alanı: Youtube, Twitter, Instagram, Facebook gibi sosyal ağlardır. Ayrıca günümüzde kişiselleşmiş siyasallıklardan da söz edilebilir. Seçmenler siyasi partiden çok kişisellikler oy vermektedir. Siyasi partilerin küresel ölçekli değişimlere uyumu ve seçmenlerine kendi ürünlerini yeni koşulların olanak tanıdığı araçlarla sağladığı gözlenmiştir.

Kaynakça

- Alberti, E. (2006). *Siyasi partiler ve demokrasi uluslararası sempozyumu*. Ankara Barosu Yayınları.
- Coşar, V. A. (2009). Siyasi partilerin yasaklanması ile ilgili Venedik kriterleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 67(2), 123-126.
- Crouch, C. (2016). *Post-demokrasi* (A. E. Zeybekoğlu, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Dağ, M. & Irk, O. (2012). Türkiye'de ve İngiltere'de siyasi partilerin ortaya çıkışı. *Hukuk ve Siyasi Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 41-49.
- Duverger, M. (1974). *Siyasi partiler* (E. Özbudun, Çev.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ekşioğlu, K. (1983). *Siyasi partiler yasası*. İstanbul: Yasa yayınları.
- Erdoğan, M. (2001). Siyasi partiler, devlet ve demokrasi. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22, 59-66.
- Erkan, R. & Aydın, D. (2012). *Doğuda siyasetin dinamikleri (1946-2011)*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Göktürk, G. (2016). Siyasal partilerin doğuşu: Tarihsel ve toplumsal kökenleri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 54, 245-273.
- Lipset, S. M. (1964). *Siyasi insan* (M. Tuncay, Çev.). Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları.
- Mouffe, C. (2015). *Demokratik paradoks* (A. Cevdet Aşkın, Çev.) Ankara: Epos Yayınları.
- Mouffe, C. (2018). *Siyasal üzerine* (M. Ratip, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Newman, B. I. (2017). *Siyasette pazarlama devrimi (son Amerikan Başkanlık kampanyaları etkili pazarlamaya dair bize ne öğretebilir?)* (E. T. Kocabıyık, Çev.). İstanbul: Nobel Yaşam.
- Özbudun, E. (1964). M. Duverger'in siyasal partileri ve siyasal partilerin incelenmesinde bazı metodolojik problemler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(21), 23-51.
- Özok, Ö. (2006). *Siyasi partiler ve demokrasi uluslararası sempozyumu*. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Perinçek, D. (1985). *Anayasa ve partiler rejimi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Schmitt, C. (2017). *Parlamentar demokrasi krizi* (A. E. Zeybekoğlu, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Süer, S. S. (2011). Catch-All siyasal partiler. *TBB Dergisi*, 96, 49-90.
- Tannenbaum, D. G. (2017). *Siyasi düşünce tarihi* (Ö. Orhan, Çev.). Ankara: BB101 Yayınları.
- Teziç, E. (1976). *100 soruda siyasal partiler (partilerin hukuki rejimi ve Türkiye'de partiler)*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Topbaş, H. & Babacan, M. E. (2013). Siyasal iletişim sürecinin yapısal dönüşümü ve siyasete yasama biçimi: Dijital devrim. G. Tuncel (Ed.), *Küreselleşme uluslararası sistemler ve siyasal partiler* (s. 143-178) içinde. Malatya: Bilsam Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (2015). *Türkiye'de siyasal partiler (1908-1918 İkinci Meşrutiyet Dönemi)*. İstanbul: İletişim Yayını.
- Youtube. (2020). Okan Bayülgen ile uykusuzlar kulübü. Erişim adresi (21Temmuz 2020): https://www.youtube.com/watch?v=Nn_hR3G5BDY&t=1s